

конотацій – від мейоративних (співчуття, доброзичливість, схвалення) до пейоративних (зневага, іронія, осуд), та, передусім, є виразниками негативної оцінки в іспанському масмедійному дискурсі, рідше конотацій зі знаком «+». Перевага негативних емоцій, викликана засудженням змін в іспанському суспільстві, пояснюється їхньою ефективністю при спонуканні адресанта до певних дій.

Аналіз іспанських інтернет-видань демонструє, що демінутивні та аугментативні компоненти є важливими засобами експресії масмедійного мовлення та сприяють появі різноманітних стилістичних відтінків. Неоднорідні за своєю природою, вони динамізують мовлення, його оцінний та прагматичний потенціал, а також характеризують індивідуальну манеру журналіста.

Список використаної літератури

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики / Ф. С. Бацевич. – К. : Академія, 2004. – 342 с.
2. Балли Ш. Общая лингвистика и вопросы французского языка / Ш. Балли. – М. : Изд-во иностр. лит., 1955. – 416 с.
3. Космеда Т. Аксиологічні аспекти прагмалінгвістики: формування і розвиток категорії оцінки / Т. Космеда. – Львів : Львів. нац. ун-т ім. І. Франка, 2000. – 335 с.
4. Помірко Р. С. Демінутивність / аугментативність як засіб експресивності іспанської мови / Р. С. Помірко // Іноземна філологія / ред. Карпин Д. С. – Львів : [б. в.], 1987. – 125 с.
5. Сікорська В. С. Іменники з суфіксами суб'єктивної оцінки в сучасній українській мові / В. С. Сікорська, Б. А. Шарпило // Мовознавство. – 1977. – № 6. – С. 13–23.
6. Теля В. Н. Людський фактор у мові. Мовні механізми експресивності / В. Н. Теля. – М. : Наука, 1991. – 214 с.
7. Casáres J. Sufijos aminorativos en español / J. Casáres. – Univ. de Extremadura, 2001. – 256 с.
8. Lázaro Mora F. La derivación apreciativa. Gramática descriptiva de la lengua española / F. Lázaro Mora. – Madrid : Espasa Calpe, 1999. – P. 4647–82.
9. Soler Espiauba D. Españolitos, curritos, amiguetes, coleguillas y demás gente de mal vivir (o la expresividad en el sistema español de sufijación) / D. Soler Espiauba. – En : Cuadernos Cervantes, N° 8, Mayo-Junio, 1996.
10. Nañez Fernández E. El diminutivo en el español clásico y moderno / E. Nañez Fernández. – Madrid : Gredos, 1973.

Джерела ілюстративного матеріалу

1. ABC. Noticias de Espasa y del mundo [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.abc.es/. – 16.01.10.
2. Hola.com [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.hola.com/. – 11.01.09.
3. El Mundo.com [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.elmundo.com/. – 03.08.11.
4. El PAIS : el periodico global en espanol [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.elpais.com/. – 15.11.11.
5. La Razon [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.larazon.com/. – 19.01.10.
6. Libertal Digital [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.libertaldigital.com/. – 24.11.11.
7. Minutodigital.com [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.minutodigital.com/. – 03.10.11.
8. blico.es – Portada [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.publico.es/. – 12.09.11.

Статтю подано до редколегії
21.03.2012 р.

УДК 81'42.133.1

Ю. О. Лісова – аспірант Київського національного
лінгвістичного університету

Синтаксичні особливості мовлення самотнього персонажа (гендерний аспект)

*Роботу виконано на кафедрі романської філології
КНЛУ*

Статтю присвячено аналізу синтаксичної реалізації гендерних особливостей мовлення самотнього персонажа у прозових творах представниць французького постмодернізму. Увагу зосереджено на використанні синтаксичних фігур у мовленні жіночих персонажів.

Ключові слова: гендерний стиль, жіноча емоційність, паралелізм, повтор, еліпсис, риторичне запитання.

Лисовая Ю. А. Синтаксические особенности речи одинокого персонажа (гендерный аспект). Стаття присвячена аналізу синтаксическої реалізації гендерних особливостей мови одинокого персонажа в прозаїчних творах представниць французького постмодернізму. Звертає увагу на використання синтаксических фігур в мові жіночих персонажів.

Ключевые слова: гендерний стиль, жіноча емоційність, паралелізм, повтор, еліпсис, риторический запитання.

Lisova Y. O. Syntactic Peculiarities of the Lonely Character's Speech (Gender Aspect). The article deals with the syntactic realization of the gender particularities of the lonely character's speech in French postmodernist literary works. The attention is paid at using syntactic figures in the female characters' speech.

Key words: gender style, female emotionality, parallelism, reduplication, ellipsis, rhetorical question.

Постановка наукової проблеми та її значення. Важливу роль у мовленнєвій поведінці автора і персонажа художнього тексту відіграє гендер як параметр мовної особистості. Численні лінгвістичні розвідки у цьому напрямку продемонстрували, що мовлення жінок порівняно із мовленням чоловіків відзначається більшим проявом емоційності. Стан самотності безпосередньо впливає на емоційність персонажа, а відтак, реалізується на синтаксичному рівні тексту. Зображення комунікативної поведінки самотнього персонажа засобами художньої літератури і визначає **актуальність** нашого дослідження.

Основна проблема нашої розвідки полягає у спробі репрезентації мовленнєвої поведінки самотнього персонажа-жінки на синтаксичному рівні, тобто за допомогою таких фігур експресивного синтаксису як паралелізм, повтор, еліпсис, риторичне запитання.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Гендер як одна з характеристик мовної особистості у художній тканині твору отримує мовленнєве втілення через певний гендерний стиль: базовий (жіночий), що відображає гендерну ідентичність автора, або імітований (чоловічий), який репрезентує гендерну стилізацію відтворення чоловічої мовленнєвої поведінки [3, 4].

Під гендерним стилем розуміється така мовленнєва організація художнього тексту, яка зумовлена гендерною характеристикою автора, диференціацією мовлення чоловіків і жінок, а також варіативністю їх мовленнєвої поведінки, що проявляється на різних мовних рівнях [3, 6].

Синтаксичний рівень тексту найповніше демонструє реалізацію жіночої емоційності у використанні однорідних членів речення, однокомпонентних номінативних речень, переважанні складних сполучникових і безсполучникових речень. Жіноча емоційність проявляється у переривчастості висловлювання, еліптичності й діалогічності оповіді, про що засвідчують дослідження О. Л. Анти-нескул [1], О. І. Горошко [2], О. Єсперсена [10], Р. Лакофф [11], С. К. Табурової [5].

Мета статті – вияв синтаксичних особливостей мовлення самотніх персонажів-жінок у прозових творах представниць французького постмодернізму.

Об'єктом пошуків виступає мовлення персонажів, стан яких підпадає під означення «самотній».

Предметом дослідження є синтаксичні особливості мовлення самотніх персонажів відповідно до їх гендерної приналежності.

Матеріалом розвідки слугували прозові твори представниць французького постмодернізму Анни Гавальди, Амелі Нотомб й Ірен Френ.

Наукова новизна розвідки полягає у тому, що в ній вперше проаналізовано мовлення самотнього персонажа на рівні синтаксису й обґрунтовано його роль у вираженні прагматичної мети авторок – відтворення експресивності висловлювань.

Основне **завдання** дослідження – зосередження уваги на впливі гендера як екстралінгвістичного параметра на стильові особливості тексту при зображенні стану самотності персонажа.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Розподіл емоційної інтенсивності у прагматичній структурі тексту залежить від способу реалізації комунікативної інтенції ініціатора (жінки-автора й жіночого персонажа), на вибір якого значно впливають гендерні особливості обох комунікантів [6, 112].

Одиницею аналізу гендерної характеристики мовної особистості в досліджуваних текстах виступає субтекст (термін Пермякової О. В.) [3] – складна сюжетно-композиційна одиниця художнього тексту, мотивована гендером як параметром мовної особистості. У художньому творі субтексти забезпечують реалізацію гендерних стилів: базового, що маркує «жіноче письмо» реального автора, й такого, що імітується, стилізованого під чоловічу мовленнєву манеру [3, 14].

Стилістичні характеристики жіночого субтексту, що експлікують базовий гендерний стиль авторів, включають:

- використання однорідних членів речення;
- численні повтори;
- риторичні запитання;
- діалогічність оповіді;
- переважання складних сполучникових або безсполучникових речень над іншими типами речень;
- частотність односкладних номінативних конструкцій;
- парцеляція й переривчастість викладу [3, 15].

З огляду на зазначені характеристики розглянемо ті синтаксичні фігури, які посилюють експресивність тексту, підкреслюючи симетричність, що початково присутня у тій чи іншій структурі. Це повтор, анафора, епіфора, анепіфора, епанафора, синтаксичний паралелізм, антитеза. Такі фігури розглядаються як синтаксис рівноваги [4, 16].

Іншу характеристику жіночої манери письма зображено у переривчастості викладу матеріалу й використанні коротких синтагм, в одноманітності синтаксичних компонентів і парцеляції. Усі ці засоби здатні викликати схвильований, часом афективний емоційний стан героїні, її страх упустити в розповіді щось важливе, стрімкість мовленнєвого потоку й переривчастість рухів. Синтаксичні фігури, які викликають напруження в тексті, посилюють його емоційність, діючи у протилежному напрямку, створюють враження структурного хаосу, порушуючи стан синтаксичного спокою у фразі шляхом навмисного, акцентованого порушення мовної симетрії. Цей клас фігур називається синтаксисом порушеної рівноваги [4, 17].

Проілюструємо одну з наведених ознак базового гендерного стилю – багатократний лексичний повтор на абсолютному початку речення:

«Vous ne dites rien ? Je m'en doutais. Qu'est-ce que vous pouvez dire de toute façon ? Qu'est-ce que vous pouvez faire ? Vous avez votre femme et vos enfants. Et moi, qu'est-ce que je suis ? Je ne suis presque rien dans votre vie. Je vis si loin ... Si loin et si étrangement ... Je ne sais rien faire comme les autres. Je n'ai pas de maison, pas de meubles, pas de chat, pas de livre de cuisine et pas de projets. Je croyais que c'était moi la plus maligne, que j'avais compris la vie mieux que les autres, et je me congratulais parce que je n'étais pas tombée dans le piège. Et puis vous voilà, et je me sens complètement perdue» (Gavalda, JA, 113–114).

Фрагмент пронизаний паралелізмом. Моделі синтаксичного паралелізму (*Qu'est-ce que vous pouvez dire ? Qu'est-ce que vous pouvez faire ?*) представлено у вигляді риторичних запитань. Конструкція і семантика фрази *Vous ne dites rien ?* («Ви нічого не говорите?») інтенсифікує зазначені моделі, що разом викликають враження розмови з німим адресатом.

В уривку наявні дві групи синтаксичних паралелей однорідних додатків: *votre femme, vos enfants* і *pas de maison, pas de meubles, pas de chat, pas de livre de cuisine, pas de projets*. Семантичні одиниці першої групи представляють світ адресата («ваша дружина», «ваші діти»), які втілюють концептуальну лінію сім'я. Синтаксичні паралелі другої групи описують світ мовця. Опис світу останнього подано детальніше, проте в ньому відсутні такі загальнолюдські цінності як «будинок», «меблі», «кіт», «кухонна книга», «плани», тобто те, без чого людина не почуває себе щасливо і комфортно. Уживання особових займенників *je – vous* свідчить про різке протиставлення життя персонажів. Абсолютні повтори на початку речень *vous – vous, qu'es-ce que – qu'es-ce que, je – je, et – et* підсилюють й увиразнюють зміст ситуації, в якій перебуває мовець. Трикрратний повтор лексеми *rien* п.м. як «aucune chose, nulle chose» [12, 1131] окреслює загальну картину місця жінки у житті адресата – *Je ne suis presque rien dans votre vie* («Я майже ніщо у вашому житті»). У стилістичній фігурі зіткнення (епанафори) – *Je vis si loin ... Si loin et si étrangement ...* – елемент, що повторюється (*si loin*), розширює своє значення через повтор, вказуючи таким чином на ще більшу віддаленість персонажа. Трикрапка як маркер незавершеного речення сигналізує про нескінченність, тривалість ситуації самотності. Свій стан героїня підсумовує як *perdue* («втрачена»), що інтенсифіковано прислівником *complètement*.

Експресивність наведеного далі фрагменту посилюється не лише за рахунок різноманітних повторів, а й завдяки переривчастості викладу:

«*Lui, Steiner, enfin ! Sa voix. Steiner qui l'appelle si vite, si tôt – quelle heure déjà? Dix heures à peine. Steiner si proche. Peu importe ce qu'il dit. Sa voix, seulement sa voix. Lui !*» (Nothomb, HF, 190).

Паралельні моделі однорідних обставин *si vite, si tôt* («так швидко», «так рано») відображають здійснене бажання героїні. Інтенсифікатори *si* у цьому разі виступають у якості елемента приємної і неочікуваної несподіванки. Анепіфоричний повтор *lui ... lui*, який інтонаційно супроводжується окличним знаком, досить виразно передає стан самотньої жінки, що мріє про чоловіка. «Бажаність» Штайнера передають такі елементи: трикратний повтор його імені й номінативної фрази *sa voix* з інтенсифікатором *seulement*, прислівник *enfin adv.*, що позначає «le terme d'une longue attente» [12, 444].

Емоційний стан героїні диктує вживання еліптичних фраз. У фразах *quelle heure déjà?* і *Dix heures à peine* опущено підмет і дієслово-зв'язку. Завдяки відсутності дієслова-зв'язку у фразі *Steiner si proche* вдалося досягти прагматичної мети безпосередньої передачі необхідного враження – привертання уваги до такої бажаної для героїні близькості (*si proche*) коханого чоловіка.

У наступному фрагменті через уживання синтаксичного паралелізму А. Нотомб у глобальному для героїні масштабі відображає стан самотності:

«Je passai la nuit à fouiller ma tête : quelqu'un m'avait-il aimée ? S'était-il trouvé sur ma route un enfant ou un adulte pour me faire ressentir l'incroyable élection de l'amour ? Malgré mon désir, je n'avais jamais vécu les amitiés grandioses des fillettes de dix ans ; au lycée, je n'avais jamais retenu l'attention passionnée d'un professeur. Je n'avais jamais vu s'allumer pour moi, dans l'œil d'autrui, la flamme qui seule console de vivre.

Alors, je pouvais toujours me moquer de Christa. Elle était peut-être prétentieuse et vaine et sotté, mais elle au moins, elle se faisait aimer. Et je me rappelai le psaume : «Bénis soient ceux qui inspirent l'amour.»

Oui, bénis soient-ils, car quand bien même ils avaient tous les défauts, ils n'en étaient pas moins le sel de la terre, de cette terre où je ne servais à rien, moi que nul n'avait remarquée» (Nothomb, A, 43).

Перша пара синтаксичних паралелей (*quelqu'un m'avait-il aimée – s'était-il trouvé*) вживається у якості риторичних запитань. Наступна група паралельних моделей *je n'avais jamais vécu – je n'avais jamais retenu – je n'avais jamais vu* яскраво доповнює і значно розширює зміст першої пари. Контекстуально протилежні іменник *désir* як маркер сфери бажане і ряд дієслів *vivre – retenir – voir* як реальне утворюють психологічний синтаксичний паралелізм [4, 76], репрезентуючи світ бажань персонажа і реальний світ. Трикратний дистантний повтор прислівника *jamais* у кожному з елементів ще виразніше підкреслює жорстокий світ реальності, у якому героїня протягом життя (*sur ma route*) не пізнала неймовірного відчуття, коли обирають і люблять (*ressentir l'incroyable élection de l'amour*).

Антитетичне використання емфаз *jamais – toujours* свідчить про своєрідне зловтішання Бланш над Христою. Те, чим ніколи не могла похвалитися Бланш, у надлишку володіла Христа – вона вміла викликати до себе любов (*elle se faisait aimer*). Натомість такі недоліки останньої як самовдоволеність і недалекоість (*prétentieuse et vaine et sotté*) могли бути вічно предметом зловтіхи (*je pouvais toujours me moquer de Christa*). Лексичні одиниці із семантикою заперечення *rien, nul* у поєднанні з дієсловами у заперечній формі (*je ne servais à rien nul, n'avait remarquée*) свідчать про концептуальне навантаження самотності Бланш, яка залишається нікому не потрібною і ніким не поміченою.

Типові ознаки жіночого мовлення простежуємо у такому уривку:

– *Je ... J'ai perdu tous les gens que j'aimais en cours de route et ...*

– *Et ?*

– *Et quand je te disais l'autre jour que je n'avais que toi au monde, ce n'était ... Oh et puis, merde ! Tu vois, hier c'était mon anniversaire. J'ai eu vingt-sept ans et la seule personne qui se soit manifestée, c'est ma mère hélas. Et tu sais ce qu'elle m'a offert ? Un livre pour maigrir. C'est drôle, non ? Peut-on avoir plus d'esprit, je te le demande ? Je suis désolée de t'emmerder avec ça, mais il faut encore que tu m'aides Philibert ... Encore une fois ... Après je ne te demanderai plus rien, c'est promis* (Gavalda, ЕЕТ, 362).

Висловлювання героїні п'ять разів перервано трьома крапками, що свідчить про уривчастість мовлення внаслідок хвилювання. Пауза на початку першої репліки акцентує увагу на основній частині висловлювання – *J'ai perdu tous les gens que j'aimais en cours de route* («Я втратила всіх, кого любила»). Речення незавершене, обривається сурядним сполучником *et*, що знову налаштовує до сприйняття важливої інформації. Наступне речення також не передає мети героїні і знову

переривається. Така експресивність ще більш яскраво підкреслюється вигуком *merde!* Неможливість концентрації на основному підтверджує той факт, що для жіночої мовленнєвої поведінки характерним є довгий вступ перед повідомленням основної інформації. Далі простежуємо більш точні репліки. Те, що з днем народження героїню привітала лише єдина людина – мати (*la seule personne qui se soit manifestée*) – не принесло їй задоволення, свідченням чого є не тільки красномовний вигук *hélas*, а й низка риторичних запитань які відображають обурення від отриманого подарунка (*C'est drôle, non? Peut-on avoir plus d'esprit, je te le demande?*).

Зважаючи на поєднання у висловлюванні персонажа проаналізованого уривку незавершених речень, сурядного способу зв'язку, вигуків, риторичних запитань, еліпсису (*Un livre pour maigrir. Encore une fois*), повторів (*et – et, encore – encore*) маємо підстави розглядати його як «механістичне поєднання ідей і деталей» [1]. Основна ідея втрати дорогих людей, що звучить у першій репліці, доповнюється додатковими деталями у подальших репліках про непрості стосунки з матір'ю.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Симетричні й асиметричні синтаксичні фігури, розглянуті нами у статті, посилюють експресивність і емоційність тексту, а отже, і висловлювань, що належать самотнім персонажам. Перспективним у цьому напрямку вбачаємо дослідження синтаксичних фігур, що тяжіють до асиметрії – інверсії, гомеотелевта, біполярних фігур, а також аналіз лексико-граматичного рівня прояву стану самотності персонажів.

Щодо гендерних особливостей персонажного мовлення, надалі зосередимо увагу на стилі, що імітується (чоловічий) жінками-письменницями і який репрезентує гендерну стилізацію відтворення чоловічої мовленнєвої поведінки.

Список використаної літератури

1. Антинескул О. Л. Гендер как параметр текстообразования: дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19 «Теория языка» / О. Л. Антинескул. – Пермь, 2000. – 222 с.
2. Горошко Е. И. Особенности мужского и женского вербального поведения (психолингвистический анализ) : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19 «Общее языкознание, социолингвистика, психолингвистика» / Е. И. Горошко; РАН, Ин-т языкознания. – М., 1996. – 179 с.
3. Пермякова О. В. Явление гендерной стилизации в современной женской литературе (на материале французского и русского языков) : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19 «Теория языка» / О. В. Пермякова ; Пермск. гос. ун-т. – Пермь, 2007. – 20 с.
4. Синтаксические фигуры как система : [колл. монография / [под ред. Э. М. Береговской]. – Смоленск : Изд-во СмолГУ, 2007. – 416 с.
5. Табурова С. К. Эмоциональный уровень мужской и женской языковой личности и средства его выражения (на материале пленарных дебатов Бундестага: дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19 «Общее языкознание, социолингвистика, психолингвистика» / С. К. Табурова ; Москов. ордена Дружбы народов гос. лингвист. ун-т. – М., 1999. – 215 с.
6. Франко О. Б. Вплив гендерних особливостей комунікантів на вибір тактик мовленнєвої взаємодії у німецькомовному діалогічному дискурсі (на матеріалі німецької художньої прози / О. Б. Франко // Лінгв. науки : зб. наук. пр. / гол. ред. Т. М. Корольова. – Одеса : Астропринт, 2009. – № 8. – С. 105–112.
7. Frain I. L'homme fatal / I. Frain. – P. : Librairie Arthème Fayard, 1995. – 396 p.
8. Gavalda A. Ensemble, c'est tout / A. Gavalda. – P. : J'ai lu, 2004. – 576 p.
9. Gavalda A. Je l'aimais / A. Gavalda. – P. : J'ai lu, 2002. – 160 p.
10. Jespersen O. Language. Its Nature, Development and Origin / O. Jespersen. – N. Y.: WW Norton and Co, Inc., 1964. – 448 p.
11. Lakoff R. Woman's language / R. Lakoff // Language and Style. – 1977. – Vol. X, № 4. – P. 222–247.
12. Le Robert Micro Poche 1. Dictionnaire de la langue française / [sous la direction de A. Rey]. – P. : Dictionnaires Le Robert, 1992. – 1448 p.
13. Nothomb A. Antéchrista / Nothomb A. – P. : Albin Michel S. A., 2003. – 152 p.

Статтю подано до редколегії
23.03.2012 р.